

**HISTORICKÝ ÚSTAV ČSA
VNA - VOJENSKÝ HISTORICKÝ ARCHIV**

Rada Č

VÝBOR NÁRODNÍ OBRANY

VNO

Inventář

1992

Ú v o d

První nejvyšší orgán československé státní moci, Národní výbor československý, ustavil dne 30. 10. 1918 jako svou zvláštní složku Výbor národní obrany (někdy též Výbor pro národní obranu) a pověřil jej, aby řídil veškeré vojenské záležitosti na celém území nově vzniklého státu, ovšem bez zasa-
hování do exekutivy vrchního velitelství.

Výbor stál před velice náročnými úkoly. Bylo nutné okamžitě organizovat a vyzbrojit dobrovolnické jednotky, ale také řádné vojsko, což znamenalo soustřeďovat rozptýlené oddíly a zajistit jejich zásobování, přijímat bývalé důstojníky rakousko-uherské armády, usilovat o co nejrychlejší návrat čs. zahraničního vojska, především italských legií. Z území republiky bylo třeba odeunout cizí jednotky, pečovat o válečné zajatce, nyní již příslušníky spojeneckých národů, a připravit jejich repatriaci. Výbor usiloval o vojenské obsazení pohraničních území, obývaných převážně německým obyvatelstvem, činil kroky k zajištění chodu válečného průmyslu. Všechny tyto problémy se zabýval na svých zasedáních a během krátké doby svého trvání uskutečnil řadu důležitých opatření. Pozoruhodné je usnesení o zasedáních výstavby čs. armády, které měla mít miliónní, lidový charakter. Z úvah o demokratizaci řídicích voj. orgánů vzešel záměr zřídit při MNO poradní obor zástupců z řad vojáků i civilistů, složený z důstojníků i příslušníků mužstva, z podnikatelů i dělníků, z členů tělocvičných organizací atd., který by podával náměty a posudky v zásadních otázkách výstavby armády.

Výbor ukončil svoji činnost 15. 11. 1918 a o měsíc později zaniklo i vrchní velitelství. Kompetence výboru

přešla jednak na MNO, jednak na branné výbory Národního ochromáždění.

Z činnosti výboru se zachovaly zápisy ze všech schůzí, konaných v době od 30. 10. do 15. 11. 1918. Jejich historická hodnota je dána významem tohoto orgánu, tak důležitého pro nabytí a uhájení samostatnosti čs. státu. Materiály jsou uloženy ve 2 kartonech.

vojenský historický archiv

I. ZÁPISY ZE SCHŮZÍ (30.10. - 15.11. 1918)

Inv. 3.

Kart.

1 Zápis o ustavující schůzi Výboru národní obrany (VNO), konané dne 30.10. 1918 1

- předsedou zvolen posl. Udršal, jeho náměstkem posl. Bohráček
- usneseno, aby policejní záležitosti patřily do resortu ministerstva vnitra, záležitosti četnictva do oboru národní obrany
- zemský velitel četnictva plk. Řezáč se dal k dispozici Národnímu výboru a svolal německými telegramy četnictvo do Prahy
- plk. Řezáč není považován za spolehlivého, má mu být dán k ruce a k bezprostřední kontrole jeden z doporučených důstojníků, plk. Řezáč má být později suspendován
- zemské četnické velitelství samostatně vystavuje cestovní příkazy a má přímé telefonní a telegrafní spojení s Vídní
- jednání o odvolání, ponechání nebo vyměnění vojenských velitelů (správců) v továrnách daných pod válečný dozor
- za sídlo VNO se určuje vojenské velitelství
- o kompetenci a způsobu jednání usneseno :
 - a/ VNO je nejvyšší vojenskou instancí ve smyslu plné moci udělené Národním výborem
 - b/ jeho výkonným orgánem je dr. Scheiner s plnou mocí rozhodovat v záležitostech běžných a odkladu neznámějších. V otázkách zásadních musí si vyžádat schválení VNO
 - c/ ke schůzím VNO budou zváni referenti, a dle potřeby jiní odborní experti a znalci. Jinak jsou schůze důvěrné
 - d/ kromě toho se budou konat čas od času konference širšího rázu, k nimž budou zváni vedle referentů také osoby, jejichž bezprostředního slyšení bude zapotřebí
- schůze VNO mají být zatím každodenně konány
- počet členů branného výboru má být rozšířen na 24
- služebního řádu čs. legií bude použito jako zatím- ního služebního řádu
- má být vypracován návrh přísahy českého vojska a přísaha vykonána co nejdříve

Inv.č.

Kurt.

- 1
- vojenské organizaci má se dát charakter lido - 1
vý, sympatický širokým vrstvám
 - má být vydána proklamace vyzývající ke vstupu do vojska
 - do činné služby mají být povolány některé normální ročníky a vytvořen s nich kádr pravidelného vojska
 - všemi prostředky má být vedena řádná disciplína, zejména vydán zákaz nošení stejno kroje civilisty a savezeny opět řádné průkazy vojenských osob

2 Zápis o schůzi konané dne 31.10. 1918

- dříve udělené dovolené budou prodlouženy do 31.12. 1918
- dříve udělené osvobození zůstávají vešměs v platnosti
- rozhodnuto vyvat prostřednictvím tisku všechny závody, vyrábějící potřeby pro armádu, aby sdělily, které objednávky dosud mají, doporučuje se, aby v těchto věcech bylo postupováno ve spolupráci s komitě Národního výboru pro přechodné hospodářství
- urychleně zaříditi propuštění přebytečných důstojníků, poněvadž se jeví velký nedostatek inteligentních pracovníků při organizování některých oborů pro stát důležitých, např. peněžnictví
- odcházejícím cizím plukům budou ponechány zbraně, pokud o to požádají a za předpokladu reciprocit
- při VNO bude zřízen finanční odbor (komise)
- záležitosti policejního ředitelství: posl. Johannis je zmocněn, aby v dohodě se správcem Bienertem odstranil postupně nespolehlivé úředníky. S mužstvem nemají být zatím prováděny změny, pokud nejsou naprosto neodkladné, také stejno kroj nemá být měněn. Konstatováno, že většina policejních archivů je uložena v muzeu, ostatní má na starost Bienert. Doporučuje se, aby tyto archivy byly co nejrychleji prostudovány " k zamesení toho, aby byli důvěrníci policie a jiné z českého stanoviska kompromitované osoby zjištěni, aby se nedostaly na místa kam nepatří".
- císařské dovolení, aby důstojníci se přihlásili ke svým národním armádám, má být zveřejněno ve výtahu a s přisněřenými směnami a dodatkem

Inv.č.

Kart.

2

1

- mají se učinit opatření, aby obyvateľstvo nepro-
následovalo četníky, kteří se stali neoblíbenými
pro konání povinností, ale jsou jinak národně a
služebně bezvadní
- záležitost ochrany českých ženšin má řešit per-
manentní komise, jakmile budou známy výsledky
jednání Udržala na vojenském velitelství v Lito-
měřicích, místodržitelství a zemské četnické veli-
telství mají učinit opatření v oboru své působnosti
- doplňování vojska : upouští se od dalšího užívání
dobrovolnického systému. Má se vydat nařízení, že
se ponechávají ve službě všechny ročníky od 22 do
42 let, pokud mají klasifikaci A a B. Ročníky star-
ší, dále třetí a klasifikací C mají být propuště-
ny. Všichni činnou službou povinní vojáci budou vy-
zváni, aby se vrátili okamžitě buď ke službě, kte-
rou dosud konali, nebo pokud je to mimo obvod moci
Národního výboru, u příslušného doplňovacího veli-
telství
- tvoření československé armády : konstatováno, že
zatím byly vytvořeny dobrovolnické pluky, veli-
telství na čofině je zrušeno. Nejvyšší správce vo-
jenckých věcí a jeho zástupce nejvyšší velitel pol-
ní podmaršálek Diviš s příslušnými štáby a pomocnými
úřady tvoří současně jak nejvyšší vojenské velitel-
ství pro všechny oblasti čs. státu, tak prozatím
zemské velitelství v Čechách. Veškeré ostatní vojen-
ské záležitosti týkající se Velké Prahy se odevzdáva-
jí do pravomoci místního velitelství v Praze. Pro
Moravu, Slezsko a Slovensko má být zřízeno zemské
velitelství v Brně. Ztroskotání Varšavského jednání
v Litoměřicích, má být ihned zřízeno sborové velitel-
ství pro severní Čechy.
- pro získání důvěry v širších vrstvách budou všechny
akty podmaršálka Diviša spolupodepisovány dr. Schei-
nerem
- z tétož důvodu mají být "všechny významné body in-
formační, dozorní a zakrořovací konány v prývodu jed-
ného členu VNO"
- rozšíření VNO - většina členů se klonila k mínění, aby
vedle dosavadního 10 členného VNO byl vytvořen poradní
sbor, v němž by seděli reprezentanti důstojnictva,
měststva, Sokola, STJ, Železničářů, dělnictva a
průmyslu aj.
- záležitosti místního velitelství v Praze - usneseno
ustanovit co nejrychlejší velitele, do této doby v čele
velitelství rada Matuš a podmaršálek Zanantoni

Inv.č.

Kart.

- 2
- vzhledem ke konfliktu mezi maďarským vojskem a navrátilivším se mužstvem 28. pěš. pluku, mají být došlé transporty vojska na nádražích zadrženy do té doby, než se dostaví důstojník místního velitelství s ubytovací dispozicí
 - schválen návrh rozkazu, který se týká vojenských správ a dozoru v továrnách stojících pod válečným dozorem
 - příslušníci jiných států mají být propuštěni z továren, pokud o to žádají, příslušníci OSR jsou povinni setrvat na svých místech
 - vídeňský vyslanec je požádán, aby vyšetřil, zda je pravda, že v Uhersku je české vojsko používáno proti lidové revoluci

3 Zápis o schůzi, konané dne 2.11. 1918

- veřejnosti má být sděleno, že prodloužení zákona o válečných úkonech má platnost jen na přechodnou dobu
- jednání s velitelství 9. sboru - zřízena paritní komise, která spravuje záležitosti 9. sboru, jednání má hladký průběh, zejména pokud se týče návratu českých formací
- protože zásoby potravin pro pražskou posádku jsou téměř vyčerpány, zejména maso, doporučuje VNO, aby národní výbor vydal nařízení, kterým se prohlašuje, že dosavadní úmluvy a předpisy o výkupu dobytka zůstávají v platnosti, přednostním okresním politickým úřadům uloženo, aby trvali na provádění předpisů o výkupu dobytka a jiných dodávek
- má být urychleně připraven návrh na propuštění dosud sloužících obecních strážníků a jiných nezbytných orgánů samosprávy, dále všech žurnalistů, denníkářů, pokud novinářství je jejich jediným povoláním
- permanentní komise VNO vydala ostrý projev o kompetenci okresních národních výborů, VNO výslovně prohlašuje, že ve věcech vojenských nemají vůbec žádnou pravomoc
- schválen návrh nejvyššího správce vojsk v záležitosti další povinnosti k činné službě mobilizovaného mužstva - služební povinnost trvá do 46 let, všichni jsou povinni se přihlásit u soupisných komisí, které byly zřízeny. Starší ročníky od 42 do 46 let budou okamžitě propuštěny, jakmile jejich místa budou obsazena mladšími ročníky

Inv.č.

Kart.

3

- důležité rozkazy nejvyššího velitelství, zejména pro území 9. sboru mají být uděleny telegraficky
- vídeňské vyslanectví požádáno o zákrok ve věci slupování vracejících se českých vojáků německými vojáky na nádraží ve Vídni
- návrat českých voják z jižních bojišť - jižní hranice bude uzavřena. V Rudějovicích, Šem. Brodě, Uher, Hradišti a jinde, kde to bude třeba, budou zřízeny karanténní tábory, které zachytí vracející se vojsko za účelem rozřídění a odeslání do příslušných posádek
- ruští zajatci budou přemístěni na polskou hranici pod vojenskou ochranou, ostatní zajatci, Srbové, Rumuni, Italové atd. setrvávají až do dalšího rozhodnutí, které se učiní podle vývoje politicko-vojenské situace
- přísaha čs. vojska je hotová - nebude vykonána slavnostním způsobem, nýbrž v rámci jednotlivých pluků a formací, protože počet řádně formovaného vojska není dosud takový, aby slavnost přísahy působila žádoucím dojmem
- urychleně mají být podány návrhy na přidělování železa, ková a uhlí
- má být vyvoláno rozhodnutí Národního výboru o další výrobě válečného průmyslu, VNO vydává pokyn, aby bylo pokračováno ve výrobě, zejména munice, vzhledem k možnosti, že vojska Dohody nastoupí přes Čechy útok na německé hranice

4

Zápis o schůzi, konané dne 4. 11. 1918

- přísaha má být upravena tak, aby její znění bylo přijatelné i pro hrance německé národnosti
- zásobování masem se velmi zlepšilo, vzhledem k tomu, že úplně přestaly dodávky pro frontu, po uspokojení potřeb obyvatelstva bude možné zásobit armádu o 300 000 mužích
- Národní výbor byl požádán, aby vydal vynálezku, které přesně stanoví, kteří zboží smí být zabaveno, za jakých podmínek a kterými úředními orgány

Inv.č.

Kart.

4

- 1
- zřísená finanční komise VNO
 - nemá docházet k dosazování občanských zaměstnanců do jednotlivých oborů vojenské správy ve velké míře, nutno počítat s návratem velkému počtu schopných a zapracovaných důstojníků z pole
 - schváleno zásadní rozhodnutí, aby asistenci čs. vojska do německého území byly vysílány teprve tehdy, až oficiální kruhy t.zv. Deutschböhmern uznají jednotu čs. státu
 - vzhledem k podmínkám k přiměří dojde asi co nejdříve k transportu zajatců, kteří náleží k spojeneckým státům, přesto má se hledět na to, aby se zachoval potřebný počet pracovních sil pro průmysl, zejména cukrovarnický, místní velitelství budou pokračovat v organizování zajatců, pro zajatce jednotlivých národů bude vydán leták informující o politických událostech, o našem poměru k těmto jednotlivým národům aj., sledující cíl, aby zajatci se nestali nástrojem případných podvratných živlů
 - vzhledem k nejhrůznějším kritikám, pronášeným ve všech vrstvách společnosti, má být sepsána informace o situaci národní obrany, mají být vydávány správy, které by činnosti VNO "vysvětlovaly, sdělovaly a působily tak se normální rozvoj a uklidnění názorů" vyvolaných překotností událostí
 - důstojníkům, kteří nejsou přikázáni k určité službě, bude udělena, pokud o ni požádají, dovolená na neurčitou dobu. Nelze nic narušit do budoucna, protože organizace čs. branné moci bude založena na principu lidového vojska, po úvycarském způsobu, kde počet důstojníků s povelání bude omezen na nejmenší míru
 - srušují se ihned veškeré povinné a nucené bohoslužebné a jiné náboženské úkony všech vyznání v celém oberu branné moci
 - u důstojníků německé národnosti, hlásících se do služeb čs. branné moci se stanoví, že zásadně je, jakéto budoucí příslušníky státu, nelze odmítat, ale o každém takovém případě musí rozhodnout zvláštní personální komise
 - dosazencem v továrnách všeobecného průmyslu mají být pověřeny civilní osoby

Inv.č.

Kart.

5

Zápis o schůzi, konané dne 6.11. 1918

1

- odsbrojování českého vojska v Uhrách a ve Vídni: v Budapešti bude zakročeno v tom smyslu, že odsbrojování čs. vojska přicházejícího z bojiště, je nepřijatelné. Vlády ve Vídni a v Budapešti budou uvědoměny, že v Čechách cizí vojáci při odchodu nejsou odsbrojováni a bude žádáno o reciprocitu. Na všech nádražích ve Vídni, vedoucích do Čech a na Moravu, jakož i na předchozích stanicích, bude zřízena pohraniční kontrolní služba, skládající se z 1 důstojníka a příslušného počtu mužstva. Jejím úkolem bude zabránit odsbrojování a olupování vracejícího se čs. mužstva.
- zásobování čs. vojska vracejícího se z tyrolské fronty : provedením pověřena permanentní komise v čele s praporečkem Kalhousem
- opatření letadel : mají být učiněny kroky, aby co největší počet letadel byl opatřen u říšského ministerstva války a v Čechu
- stížnosti na sokoly, skauty a pod. : má být znovu vydáno nařízení o kompetenci okresních národních rad a jiných civilních osob ve věcech vojenských a vůči vojenským osobám
- správcové v továrnách : doporučuje se, aby ustanovení občanských dozorců v továrnách válečného průmyslu se dělo za souhlasu dělnických důvěrníků
- důstojníci zálohy vojska a zemské obrany mimo službu a důstojníci domobrany jsou ihned propuštěni na trvalou dovolenou, důstojníci přidělení k oběma cenzurám budou postupně nahrazeni politickými úředníky
- zásobování vojska v tzv. Deutschböhmen : posádky, které se nepodrobily vládě národního výboru, nebudou zásobovány, pokud se v tamních nemocnicích nalézají čeští vojáci, budou převezeni do čs. nemocnic
- propuštění mužstva : a/ mužstvo od 42 let a starší je propuštěno ihned kromě těch, kteří pro nedostatek výživy prohlásí, že chtějí dále sloužit
b/ mužstvu od 36 do 42 let je dána dočasná dovolená z důvodů hospodářských, pokud o to budou žádat
c/ mladší ročníky zůstanou ve sl. úřbě bez výjimky

Inv.č.

Kart.

6

Zápis o schůzi, konané dne 8.11. 1918

1

- člen Špatný, jménem socialistických členů VNO protestuje proti zprávě Národní Politiky o domnělém jmenování tělesné gardy dr. Kramáře
- záležitosti legionářů : čs. vojáci, kteří byli zajati nebo dobrovolně přešli do tábora spojenců, se hlásí u místních velitelství a propouští se na trvalou dovolenou. Při VNO má být komise zřízena pro záležitosti legionářů vůbec, která bude spolupracovat s úřadem, který se k tomuto účelu zřídí
- kompetence VNO - ve smyslu 1. schůze VNO se konstatuje, že Výbor rozhoduje o všech zásadních věcech, týkajících se branné moci, aniž by zasahoval do exekutivy, přitom si však Výbor vyhrazuje právo vyvolat jiné rozhodnutí v případě, kdyby neschválil s opatřeními exekutivy (vrchního velitelství)
- v Uher. Hradišti a Hodoníně byly zřízeny zásobovací stanice pro vojsko vyslané k obsazení Slovenska
- zásobování a obsazování t. sv. Deutschböhmen - usneseno uvažovat o tom, zda-li by se obsazování mělo v tomto území nedaleko provádět současně se zásobováním menším tím způsobem, že by se vysílalo vojsko vlakem, který by současně vezl potraviny. Tento moment by usnadnil politickou akci. V první řadě by měl být učiněn pokus v Duchcově a Mostě, kde je velký počet strádajícího českého dělnictva. Podobným způsobem mohly by být vysílány expedice do míst, odkud jsou hlášeny velké zásoby erárního zboží a potravin. K oběma úkolům by se měly utvářet speciální útvary.
- srbská zajatci - vrchní velitelství má podat návrh na upotřebení srbských zajatců, jednak k utvoření operační jednotky pro Slovensko, jednak k práci v oborech, které trpí nedostatkem dělnictva, zejména v cukrovarnictví. Zajatci mají být koncentrováni v některém táboře, doporučuje se vojenský tábor v Milovicích.
- doplňovací odbor má vypracovat předpis o zásadním propuštění vysokoškolských studentů, tito mají být zbaveni strážní služby
- židovská otázka : odpověď sionistické Národní radě, že v čs. vojsku nelze tvořit zvláštní skupiny podle

Inv.č.

Kart.

6

náboženství nebo národnosti

1

- při řešení otázky rozšíření vnitřní služby nejvyšších orgánů čs. branné moci a vymezení kompetence, je třeba hledět k zásadě, že čs. branná moc bude milicí po švýcarském způsobu
- zajišťování místností pro MNO - upozorňuje se na bývalou kadetku a Pražský hrad
- základy pro zřízení Pomocného výboru legionářského

7

Zápis o schůzi, konané dne 12.11. 1918

- VNO zplnomocňuje dr. Scheinera, aby v dohodě s rektory vysokých škol učinil opatření se zřetelem na přítomnou nezbytnost, aby studentstva bylo použito v pomocné službě vojenské
- usneseno, že vrchní velitelství podá co nejrychlejší konkrétní návrh na vytvoření branné moci na nových základech. Usnesení VNO učiněná na základě tohoto návrhu bude předložena Národnímu výboru k schválení. Bude zřízena tříčlenná komise, a by společně s vrchním velitelstvím provedla šetření o mravním stavu a duchu ve vojsku.
- otázka poddůstojnické : VNO zamýšlí zásadně propustit poddůstojníky dle sloužící, nýbrž naopak, uvažovat o jejich dalším uplatnění při reorganizaci branné moci
- úprava vojenského stejno kroje - dohodnuto zřízení komise, skládající se ze 2 důstojníků a pov., 2 zástupců ČOS a 2 maléfů, které
 - 1/ navrhne nejnútnejší a snadno proveditelné úpravy stejno kroje, které by odstranily aspon částečně dosavadní zevní zjev bývalé rak.-uhar. armády
 - 2/ v pozdější době celkovou změnu provede
- vrchní velitelství podá návrh na zřízení ústřední komise vyšetřovací a potřebného počtu vyšetřovacích komisí létacích, které by přijímaly stížnosti proti důstojníkům
- likvidační odbor pro válečný materiál při MNO - úkoly, organizace, činnost

8

Zápis o schůzi, konané dne 15.11. 1918

- ministr NO Klopáč v úvodním projevu o organizaci národní síly zdůraznil nutnost silné autority i

Inv. 5.

Kart.

8

ve vojsku, vybudovaném v duchu bratrství a demokracie. "Nelze trpěti organizací, které by připomínaly bolševické Rusko. V tomto směru zakročí cestou nařizovací".

1

- schválen návrh, aby na pohraniční železniční stanice byly pro informaci vracejících se vojínů zaslány ve větším počtu časopisy, aby tam byli vysláni mladí, výmluvní a naprosto spolehliví důstojníci, kteří by svým vlivem působili na utužení kázně a úroveň morálky vracejícího se vojska
- ústřední skladiště - zřízeno na výstavišti v Král. Dvoře (Stromovce)
- ministři VNO se doporučuje, aby v otázce požitků z medailí za statečnost, požitků z invalidity apod. předložil osnovu zásadního zákonného řešení
- návrh vrchního velitelství, aby bylo povoláno několik ročníků k činné službě a ostatní demobilizováni : VNO nejdříve předložil osnovu zákona, platnou až do konečné zákonné úpravy branné povinnosti miliční. V této osnově budou uvedena léta branné povinnosti pro občany čs. státu. Ministr je zmocněn povolát po dobu přechodu z války do míru do zbraně podle potřeby ročníky od 20 - 36 let, mladší a starší ročníky jsou demobilizováni. Ministr je dále touto osnovou zmocněn, aby podle okolností udělil prozatímní dovolenou i ročníkům mladším 36 let.
- zeměbranecká rada - předložen a diskutován návrh, aby pod názvem Zeměbranecká rada byl vytvořen poradní sbor z vojenských i občanských kruhů při MNO, v němž by měli zastoupení 1/ prostí vojíni, 2/ poddůstojníci, 3/ důstojníci s pov., 4/ důstojníci v sél., 5/ železniční zřísenoi, 6/ dělníci a podnikatelé horní, 7/ muniční dělnictvo, 8/ členové branného výboru, 9/ zástupci Sokola, DČJ a případně sportovních korporací, kteří by podávali posudky o všech důležitých otázkách vybudování branné moci, sprostředkovali přímý styk se zúčastněnými složkami a tak usnadnili a urychlili reorganizaci. Návrh má být ministerstvem precizován a předložen brannému výboru
- návrh nových ustanovení týkajících se vojenských zářistů, která vydal Národní výbor

9 Zápis o schůzi finanční komise VNO, konané dne 7.11. 1918

10 Pamětní kniha o počátcích budování čs. branné moci (3 ex.) 2

Název fondu	Výbor národní obrany
Značka fondu	VNO
Časový rozsah	30. 10. - 15. 11. 1918
Počet inv. jednotek	10
Počet evid. jednotek	2 kart.
Místo uložení	VHA, Invalidovna
Stav ke dni	1. 4. 1992
Fond uspořádal	Václav Sluka
Inventář sestavil	Václav Sluka
Stran	10
Strojopis pořídila	Blanka Sluková
Počet exemplářů	5
Vazbu provedl	Miloslav Šenfluk
Inventář schválil	Ivan Štoviček, CSc.
Výtisk čís.	4